

Вікторія Чупріна

МБА і служба доставки документів

На семінарі «МБА і служба доставки документів» (наук. кер. — заввідділом НБУВ В. М. Чупріна, координатор інформаційних проектів Британської Ради в Україні С. В. Ляшенко; учений секретар — м. н. с. НБУВ О. В. Баркова) було розглянуто діяльність та проблеми функціонування МБА і служби ДД та шляхів їх розв'язання.

Серед 30 учасників — представники бібліотек Росії, Білорусі, Казахстану; великих київських галузевих бібліотек, бібліотек установ НАН України тощо.

Було заслухано дев'ять доповідей.

В. М. Чупріна (доповідь «МБА: проблеми та перспективи») спинилася на бібліотечно-інформаційній діяльності як одній із найважливіших сфер соціальної інфраструктури суспільства, окреслила основні проблеми, які негативно впливають на бібліотечну справу:

- ✓ недостатнє фінансування;
- ✓ роз'єднаність бібліотечних організацій;
- ✓ відсутність конкретного державного замовлення на бібліотечно-інформаційну продукцію;
- ✓ нескоординована діяльність столичних та регіональних бібліотечних організацій;
- ✓ недостатнє програмно-технічне забезпечення;
- ✓ неможливість впровадження передового сучасного досвіду інших держав.

Мета МБА і ДД — забезпечити користувачів літературою та інформацією, що є у фондах бібліотек України та поза її межами; створити таку систему програмно-технічного обслуговування, яке б дало змогу оперативного знаходити інформацію про необхідні джерела, швидко доставляти документи користувачам в їх первинному вигляді (книга), і в електронному варіанті; у формі ксерокопій, мікрофільмів.

Отже, МБА і ДД є одним з провідних завдань у розвитку і формуванні національного інформаційного простору, що дозволяв би в доступній та ефективній формі забезпечувати жителів України та іноземних користувачів одним з найцінніших продуктів на сучасному етапі — якісною та оперативною інформацією, в зв'язку з чим необхідно на державному рівні вирішувати пи-

тання відповідного фінансування і програмно-технічного забезпечення.

У доповіді **Л. В. Афанас'євої**, заввідділом НПБ України, «МБА: проблеми і шляхи розв'язання в умовах новітніх інформаційних технологій» розкрито стан роботи служби МБА в Україні. Наведені статистичні дані діяльності бібліотек, підпорядкованих Міністерству культури і мистецтв, з 1987 по 1992 р. свідчать про неспіввідносність можливостей традиційної системи обслуговування через МБА сучасним запитам користувачів. Це пов'язане з поглибленням фінансово-економічних та матеріально-технічних проблем на шляху взаємодії бібліотек і недостатньою модернізацією служб МБА за рахунок впровадження сучасних інформаційних технологій. Трансформація роботи МБА з поступовим перетворенням його в галузь електронної доставки документів зумовлена створенням електронних бібліотек, зведених електронних каталогів, визначенням функцій МБА і ДД, розробленням «Положення про національну систему МБА і ДД в Україні».

С. В. Ляшенко, координатор інформаційних проектів, **В. В. Губарець**, координатор інформаційних проектів (обидва — співробітники Британської Ради в Україні) виступили зі спільною доповіддю «Доставка документів: досвід Сполученого Королівства». Було охарактеризовано діяльність Центру доставки документів (ЦДД) Британської бібліотеки, сервісні послуги, які надає користувачам ЦДД та їх переваги.

Систему послуг розраховано на будь-яку організацію з-поза меж Сполученого Королівства. Користувач одержує доступ до послуг від стандартного сервісу (копіювання матеріалів зі сплатою за авторське право, служба МБА) до термінового — системи послуг «Лексикон» та ін.

ЦДД Британської бібліотеки — унікальна структура міжбібліотечного обміну документами. Їх можуть одержати за встановлену плату організації, установи, зареєстровані як клієнти. Термін користування матеріалами — місяць, який за невелику додаткову плату може бути подовжений удвічі. Стандартний спосіб доставки запитів — авіапошта.

В. В. Губарець висвітлив питання авторського права, пов'язані з відтворенням документів. ЦДД

надає користувачам можливість замовити копії будь-яких статей, одержуються вони не тільки стандартним способом доставки, а й факсом або системою «Аріель». Нестандартний спосіб доставки потребує копіювальних заходів з оплатою авторських прав. Ці послуги забезпечують такий самий сервіс, як і стандартні копіювальні послуги, але вони гнучкіші. Крім плати за статті, при наданні стандартних копіювальних послуг, береться додаткова плата за авторське право. Зазначений сервіс надається всім користувачам — фізичним і юридичним особам. Оплата за авторське право встановлюється видавцями і може змінюватися залежно від тиражу та термінів виходу продукції в друк на основі Положення міжнародного законодавства з авторського права та ліцензійної угоди, що діє між ЦДД і Британським агентством із авторського права і не дозволяє користувачеві подальше репродукування документів, наданих Центром.

Доповіді супроводжувались демонструванням слайдів.

Проблеми функціонування міського МБА, особливістю якого в системі взаємовідносин НБУВ з іншими бібліотеками Києва є обслуговування колективних абонентів (Національної парламентської, Державної історичної, Державної науково-медичної, ДРНТБ, бібліотек різних вищих наукових закладів та інших відомств) розглянула завсектором НБУВ Н. І. Мошковська (доповідь — «Міський МБА в системі забезпечення інформаційних запитів читачів-науковців»). Ця система є досить стабільною, хоча спостерігається тенденція до збільшення замовлень колективними абонентами, в основному, на наукову літературу.

Згідно з вибіркоким опитуванням читачів абонементів, виявлено, що перспективним було б

створення зворотнього зв'язку з бібліотеками-абонентами. З метою його реалізації слід здійснити такі заходи:

1. Організувати у відділі абонементів титульну інформаційну базу, що містила б інформацію про всі бібліотеки, які потенційно складають комплексний фонд наукової, науково-технічної та навчальної літератури м. Києва.

2. Створити комп'ютерний сайт з інформацією про нові надходження до фондів бібліотек міста.

Відповідно до вищезазначеного, доцільно популяризувати інформацію про можливість і умови доступу, отримання необхідних документів та обслуговування потенційних користувачів у системі міського МБА.

На сучасних проблемах функціонування служби МБА в Україні і поза її межами спинилася завсектором НБУВ Л. Л. Віткіна в доповіді «Перспективи впровадження нових методів обслуговування читачів та абонентів НБУВ по МБА та ММБА».

Необхідною умовою їх вирішення є модернізація служб МБА: впровадження нових методів обслуговування користувачів, використання форм ЕДД, налагодження контактів із бібліотеками СНД та інші заходи. Важливо не зруйнувати вже існуючу (налагоджену за часів СРСР) систему міжбібліотечного абонементів, а трансформувати її. Виникнення та існування центрів електронної (або автоматизованої) доставки документів не замінює і не зменшує значення служби МБА. Із загальних статистичних показників з обслуговування користувачів МБА в НБУВ стає зрозумілим необхідність корінних змін у старій системі обслуговування.

Коротко

Одна з найбільших енциклопедій — «Encyclopedie» Дідро, видана у XVIII ст. Перший том побачив світ у 1751 р. і нараховував 900 с. Далі з'явилося ще 16 основних томів праці і чотири томи додаткових, 11 томів ілюстрацій. Нагадаємо, перша енциклопедія Спеосиппоса вийшла 370 р. тому до н. е.; перша римська енциклопедія «Catos Praecepta ad salium» — 180 р. до н. е.; 880 р. — найдавніша арабська енциклопедія; 940 р. — енциклопедія, підготовлена римським імператором Костянтином VII; 1140 р. — перша британська енциклопедія; Збірник Святослава 1076 р., мабуть, логічно деякі вчені вважають першою давньоруською енциклопедією; 1315 р. — перша наукова енциклопедія; 1599 р. — вперше в назві довідкового видання з'являється термін «енциклопедія»; «Лексикон словенноросский и имен толкование» Памви Беринди можна віднести до найдавніших енциклопедій на наших землях. 1704 р. — перша універсальна англійська енциклопедія; 1771 р. — перше видання енциклопедії «Британника»; 1823 р. — «Энциклопедический словарь» С. Селіванського; 1890—1907 рр. — «Энциклопедический словарь» Брокгауза та Ефрона (86 книжок); «Энциклопедический словарь» товариства Гранат; на початку XX ст. — «Народная энциклопедия научных и прикладных знаний» (Харківське товариство поширення в народі грамотності); 1930—1935 рр. — «Українська загальна енциклопедія» (кер. — І. Раковський); за радянських часів видано багатотомну «Українську радянську енциклопедію»; в еміграції видано «Енциклопедію українознавства» тощо. Традиція триває.